

Twee peuters worden in de speeltent gevonden terwijl het jongetje het meisje vasthoudt en probeert te zoenen. Wanneer een begeleider de groep binnenkomt, staat een jongetje van drie in zijn blote billen te midden van de andere kinderen. Een meisje van twee kruipt regelmatig op de schoot van haar onthaalouder en wil dan voelen aan haar borsten.

De kloof tussen weten en handelen

Welke plaats heeft seksualiteit voor jou in de context van een opvanginitiatief?

Erika Frans: 'Net als in alle grote levensdomeinen moeten kinderen op het vlak van seksualiteit en intimiteit zich kunnen ontwikkelen door ervaring. Deze ervaringen spelen zich ook af in de opvang. In contact met elkaar en in contact met begeleiders en ouders spelen seksualiteit en relaties een belangrijke rol. Het is een van de pedagogische taken van een kindercentrum die ervaringen de ruimte te geven en te begeleiden.'

'Een positieve seksuele en relationele ontwikkeling stimuleren kan op veel manieren, maar is toch niet makkelijk. Professionals weten maar al te goed dat seksueel gedrag van kinderen tot de normale ontwikkeling hoort. Toch blijkt uit de praktijk dat zij niet altijd gepast reageren. Vaak overheerst de neiging om dit gedrag te verbieden, om altijd en overal toezicht te houden. Uit angst dat als zij niet snel en drastisch ingrijpen, het gedrag zal escaleren. Of uit angst voor kritiek van collega's, directie of ouders, uit angst voor onenigheid of

discussie. Of uit onzekerheid om de situatie openlijk te bespreken.'

Objectieve beoordeling

Hoe kunnen opvanginitiatieven volgens jou het beste omgaan met seksuele gedragingen van kinderen?

'Om te weten hoe je het best reageert in een bepaalde situatie, moet je eerst en vooral de situatie zelf goed kunnen beoordelen. Gaat het om normaal ontwikkelingsgedrag of is er een grens overschreden? Zo is het bijvoorbeeld volkomen normaal dat peuters stereotiepe seksspelletjes spelen zoals doktertje of vadertje en moedertje. Door het naspelen van deze rolmodellen oefenen ze in sociale omgang. Andere kinderen storen met seksueel expliciet gedrag (bijvoorbeeld ritmisch stimuleren, het nabootsen van seks met poppen of leeftijdgenoten (met kleren aan)) is echter grensoverschrijdend.'

Een meisje van twee speelt met een pop en de begeleider ziet haar herhaaldelijk de pop uitkleden en aan de pop likken. Als je vraagt waarom ze dit doet zegt ze dat het voor straf is, omdat de pop stout is geweest. De begeleider bespreekt dit met de collega's, en er zijn zeer uiteenlopende reacties. Sommige collega's denken dat dit een signaal is, andere wijzen dit boos van de hand.

Dit voorbeeld toont dat op seksueel gedrag bij kinderen vaak emotioneel gereageerd wordt en het niet gemakkelijk is dit gedrag eenduidig te beoordelen. Eén mogelijk instrument dat hierbij kan helpen is het vlaggensysteem van Sensoa: op basis van 6 criteria

Doktertje spelen

Seksualiteit op de agenda

Jonge kinderen tonen seksueel gedrag, zoveel is zeker. Maar het is ook zeker dat dit gedrag in de context van een opvanginitiatief ook veel vragen en onzekerheden oproept. Welk gedrag is 'normaal' en wanneer is bijsturing noodzakelijk? Hoe reageer je in een bepaalde situatie als begeleider ten aanzien van het kind en de ouders? Wat doe je als de visies binnen het team uiteenlopen? We vroegen raad aan Erika Frans, medewerkster van Sensoa, het Vlaams expertisecentrum voor seksuele gezondheid.

(toestemming, gelijkwaardigheid, vrijwilligheid, leeftijdsadequaat, contextadequaat en zelfrespect) krijgt een situatie of handeling een groene, gele, rode of zwarte vlag.' (Zie kader.)

Een gezonde aanpak

Welke tips zou je meegeven aan de kinderopvang?

'Vaak is de gedachte dat begeleiders uit zichzelf wel weten wat kan of niet kan. Het klopt dat veel te maken heeft met 'aanvoelen' en proberen juist in te schatten. Maar het helpt toch als een aantal basisregels vooraf duidelijk zijn. Zo kan elke groep bijvoorbeeld een aantal huisregels opstellen voor "bed-, bad- en blootmomenten". Verder is het belangrijk duidelijke afspraken te maken over de manier waarop de opvang omgaat met een signaal van grensoverschrijdend gedrag. Deze afspraken deel je ook mee aan de ouders. Op die manier weet iedereen waar hij of zij aan toe is wanneer er ongerustheid is over een situatie.'

'Als we kinderen willen begeleiden in hun seksuele ontwikkeling, is het noodzakelijk dat ze experimenteerterruimte krijgen en dat ze leren zich weerbaar op te stellen. Daarvoor moet ook de kinderopvang werk maken van een veilig klimaat op dit vlak. Op dit moment ontbreekt meestal een duidelijk beleid rond seksualiteit en relaties. Ook al is dit thema moeilijk, het debat durven aangaan en duidelijkheid scheppen, loont. Niet in het minst omdat het begeleiders zal helpen om minder snel drastisch te reageren en de broodnodige ruimte te laten voor gezond seksueel gedrag van de kinderen.' <

Meer info

Sensoa vzw is het Vlaams expertisecentrum voor seksuele gezondheid. Sensoa zet zich in voor een positieve en respectvolle benadering van seksualiteit en seksuele relaties. Meer informatie: www.sensoa.be. Erika Frans is sociaal agogee en gezondheidspsychologe. Zij werkte de laatste 10 jaar bij Sensoa als themaverantwoordelijke voor 'seksueel grensoverschrijdend gedrag'.

Literatuurtips:

- Frans, E., *Vlaggensysteem. Praten met kinderen en jongeren over seks en seksueel grensoverschrijdend gedrag*, Leuven, Garant, 2010.
- Van der Doef, S., *Kleine mensen, grote gevoelens: kinderen en hun seksualiteit*, Amsterdam, Ploegsma, 1994, 95 p.
- Channah Zwiép, *Kinderen en seksualiteit. Pedagogische begeleiding in de kinderopvang*, Uitgeverij SWP. € 10,90

Mail ons!

Heb je zelf een verrassende, leuke of prangende vraag over jonge kinderen, hun ontwikkeling of de dingen die jij ervaart in de opvang? Stel ze via redactie@kiddo.net. In deze rubriek formuleert onze redactie graag een antwoord!